

سید امیر رون

آموزش و پرورش از بنیادی‌ترین و مؤثرترین نهادهای اجتماعی است که در چگونگی وضعیت کنونی و آینده‌ی جامعه، نقشی بی‌بدیل دارد. در نظام جمهوری اسلامی ایران که اهداف و غایات نظام آموزشی بر آموزه‌های دین مبین اسلام مبتنی است، آموزش و پرورش اهمیت مضاعفی دارد. تحقق اهداف متعالی نظام جمهوری اسلامی که زمینه‌ی حرکت نظام آموزشی به سوی پرورش انسان خلیفۀ‌الله است، تنها از طریق آموزش و پرورشی هدفمند، پویا، فعال و بانشاط امکان‌پذیر خواهد بود که به دنبال تربیت انسان‌هایی متفکر، با ایمان، عالم، عامل و متخلق به اخلاق الهی باشند. اصول قانون اساسی و دیدگاه‌های امام راحل (ره) و مقام معظم رهبری و نیز مواضع دولت جمهوری اسلامی ایران همه بر این جایگاه تأکید دارند.

در این راستا، دست‌یابی به وضعیت مطلوب، مستلزم ترسیم راه روشن و طرح جامعی است که همه‌ی بخش‌های آموزش و پرورش را در نگاهی جامع و منسجم، متناسب با شتاب سریع پیشرفت‌های علمی، فناورانه و تحولات فرهنگی جامعه مورد ملاحظه قرار دهد و خط‌مشی‌ها و محتوای لازم را بر اساس آن اهداف تعیین کند.

در حال حاضر، آموزش و پرورش بعضی کشورها، برحسب ساختار نظام آموزشی و نوع وظایف و مسئولیت‌هایی که دولت‌ها برعهده‌ی آن‌ها گذاشته‌اند، هم‌سو با تحولات علمی و فناورانه، به بازنگری، تغییر یا اصلاح برنامه‌های درسی خود اقدام کرده‌اند. در کشور ما هم، تحقیقات و مطالعات صورت گرفته در حوزه‌های برنامه‌ی درسی، حکایت از این امر دارد.

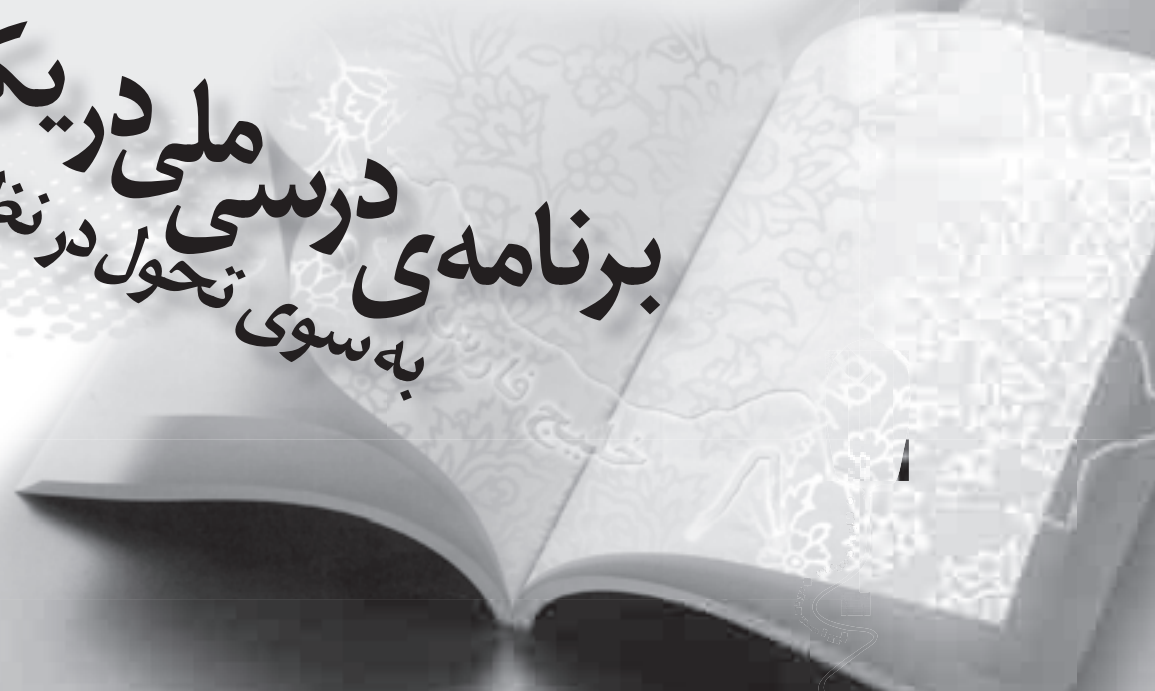
برای مثال، مجموعه مطالعاتی که کشاورز^۱ و همکاران (۱۳۸۶) انجام داده‌اند، بیانگر این مطلب است که نظام نوین آموزش و پرورش در کشور ما در مراحل بنیان‌گذاری، توسعه و حتی به هنگام تلاش برای تحول بنیادی در آن، تاکنون بر مبانی نظری مشخص، مدون و بهره‌مند از دستاوردهای معتبر علمی، متناسب با نظام ارزشی مورد قبول مردم مسلمان ایران، با خصوصیات فرهنگی، اجتماعی و بومی کشور هماهنگ و سازگار نبوده است. نظام اعتقادی و مبانی فلسفی اسلام، از کامل‌ترین نظام‌های معرفتی است. لذا ضروری می‌نماید که مدل‌ها، تئوری‌ها و الگوهای نظری، از آن بیرون کشیده شوند تا بتوان متناسب با وضع و واقعیت‌های موجود، دست به تبیین زد. بدین منظور، دست‌اندرکاران نظام تعلیم

و تربیت کشور، هم‌سو با سند چشم‌انداز ۲۰ ساله‌ی توسعه‌ی کشور، برنامه‌ی درسی ملی را در قالب طرحی جامع در دستور کار خود قرار دادند. و با استعانت از الطاف الهی، کار تولید و تدوین این سند، پس از تحقیقات و مطالعات اولیه، آغاز شد و نحوه‌ی دست‌یابی به اهداف، و حدود طرح و خروجی مورد انتظار تعریف و کمیته‌های هفتگانه‌ی تخصصی، به این شرح تشکیل شدند:

۱. کمیته‌ی کلیات، اصول و مبانی؛
 ۲. کمیته‌ی محتوای آموزشی، پرورشی و حوزه‌های یادگیری؛
 ۳. کمیته‌ی ساختار، مقاطع، رشته‌ها و زمان؛
 ۴. کمیته‌ی میزان اختیارات و کاهش تمرکز؛
 ۵. کمیته‌ی ارزشیابی از پیشرفت تحصیلی و راهبردهای یاددهی - یادگیری؛
 ۶. کمیته‌ی مواد، رسانه‌ها و محیط‌های یادگیری؛
 ۷. کمیته‌ی ارزشیابی از برنامه‌ی درسی ملی و اقتضانات اجرایی.
- سپس برای جلب مشارکت فعال حوزه‌های صف و ستاد، کمیته‌های استانی و کمیته‌های ستادی طرح، هم‌زمان با ابلاغ بخش‌نامه‌ی وزیر محترم وقت، آغاز به کار کردند.
- هم‌زمان با سایر فعالیت‌ها، برای تبیین ابعاد طرح و استفاده از یافته‌های علمی و

برنامه‌ی درسی ملی در یک نگاه

به سوی تحول در نظام آموزشی

مراحل طراحی و تدوین برنامه‌ی درسی ملی

۱. پژوهش و تحلیل	
۲. تلفیق یافته‌ها و تصویب ساختار و محورهای اصلی برنامه‌ی درسی ملی	
۲/۱. مطالعه و تحلیل اسناد دینی و مراجع ذی‌ربط و ذیصلاح	
۲/۲. انجام پژوهش‌های مرتبط با برنامه‌ی درسی ملی	
۲/۳. گردآوری و تحلیل دیدگاه‌های صاحب‌نظران، پژوهش‌ها و گزارش‌های مرتبط با برنامه‌ی درسی ملی	
۲/۴. تحلیل اسناد بالادستی (نظیر سند چشم‌انداز ۲۰ ساله‌ی کشور، قانون اساسی، برنامه‌های توسعه‌ی کشور، فلسفه‌ی تربیت در جمهوری اسلامی ایران، فلسفه‌ی تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران و سند ملی آموزش و پرورش و ...)	
۳. تدوین پیش‌نویس برنامه‌ی درسی ملی (نگاشت اول)	
۳/۱. مبانی فلسفی و علمی برنامه	۳/۲. اهداف و الگوی هدف‌گذاری
۳/۳. ساختار، زمان و محتوای آموزش و پرورش	۳/۴. راهبردهای یاددهی - یادگیری
۳/۵. ارزشیابی پیشرفت تحصیلی	۳/۶. فرایند تولید برنامه‌ها و مواد و رسانه‌های درسی و تربیتی
۳/۷. استلزامات و اقتضائات اجرایی	۳/۸. ارزشیابی برنامه‌ی درسی ملی و فرایند اصلاح آن
۴. اعتباربخشی برنامه‌ی درسی ملی	
۴/۱. نظرسنجی در سطح مرکز، استان و اصلاح برنامه (تدوین نگاشت دوم)	
۴/۲. نظرسنجی در سطح مرکز و اصلاح مجدد برنامه (تدوین نگاشت سوم)	
۵. ارائه‌ی برنامه‌ی درسی ملی به مراجع ذی‌ربط به منظور تصویب	

پژوهشی در بخش‌های گوناگون برنامه‌ی درسی ملی، شش عنوان پژوهشی را تعریف و محققان نسبت به اجرای آن‌ها اقدام کردند. ۱. مطالعات نظری-تطبیقی در حوزه‌ی آموزش و پرورش؛ ۲. بررسی مبانی جامعه‌شناختی برنامه‌ی درسی؛ ۳. بررسی مبانی روان‌شناختی برنامه‌ی درسی؛ ۴. بررسی تحقیقات انجام شده در حوزه‌ی برنامه‌ی درسی؛ ۵. بررسی اسناد، مصوبات و دیدگاه‌های مسئولان عالی‌نظام در حوزه‌ی برنامه‌های درسی؛ ۶. بررسی تاریخچه و وضعیت موجود برنامه‌ی درسی در جهان و ایران.

علاوه بر این، هر یک از کمیته‌های تخصصی نیز بر حسب موضوع کار، در زمینه‌ی آسیب‌شناسی وضع موجود، بررسی تجربه‌ی سایر کشورها و تبیین ابعاد علمی موضوع با استفاده از تحقیقات موجود، مطالعات گسترده‌ای را انجام دادند.

در طول سال‌های ۸۵ تا ۸۷ به منظور بهره‌گیری از نظرات کارشناسان و متخصصان و نیز کمیته‌های ستادی و استانی در ارتباط با ابعاد و جهت‌گیری‌های برنامه‌ی درسی ملی، جلسات کارشناسی، نشست‌های منطقه‌ای و سراسری، و همایش‌ها و هم‌اندیشی‌های متعددی برگزار شد و یافته‌های آن‌ها در جهت تدوین سند، در اختیار کمیته‌های تخصصی قرار گرفت. بالاخره نخستین نگاشت برنامه‌ی

درسی ملی در بهمن ماه ۸۷ تدوین و برای اظهارنظر در اختیار صاحب‌نظران و کارشناسان حوزه‌های ستادی و استانی قرار داده شد. پس از جمع‌بندی و بررسی کلیه‌ی یافته‌ها در جلسات کارگروه تلفیق، دومین نگاشت سند در ۲۵ اسفند ماه ۸۷ مصادف با میلاد پیامبر اکرم (ص) و امام صادق (ع)، برای استفاده از نظرات فرهنگیان و صاحب‌نظران، به همراه پرسش‌نامه‌ی ارزیابی، روی سایت «دفتر تألیف و برنامه‌ریزی کتب درسی» قرار گرفت و

هم‌زمان برای نقد و اصلاح، طی جلسات متعدد و طولانی در کمیسیون راهبری طرح، با ریاست وزیر محترم وقت آموزش و پرورش و حضور اعضای شورای مشورتی ستاد تحول بنیادین و نیز در چندین نشست کارشناسی و تخصصی، از جمله یکی از کمیسیون‌های نشست تحول بنیادین که در ۲۶ و ۲۷ اردیبهشت ماه ۸۸ در اردوگاه فرهنگی شهید باهنر برگزار شد، مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

به منظور اعمال آخرین اصلاحات و دریافت نظرات کارشناسی، پیش‌نویس نگاشت سوم برنامه‌ی درسی ملی، مجدداً در ۸ و ۹ تیر ماه ۱۳۸۸، در همایش «بررسی و ارائه‌ی سومین نگاشت سند برنامه‌ی درسی ملی» در اختیار کارشناسان، صاحب‌نظران و دانشگاهیان، و پیشنهادهای اصلاحی ارائه

شده در اختیار کارگروه تلفیق قرار گرفت. ویراست نهایی سومین نگاشت برنامه‌ی درسی ملی، نتیجه‌ی آخرین اصلاحات در کمیته‌ی کارگروه تلفیق در جلسات متعدد و مستمر تا اردیبهشت ماه ۱۳۸۹ است که به شورای عالی آموزش و پرورش و مراجع ذی‌صلاح تقدیم شده است. نموداری که ملاحظه می‌کنید، در یک نگاه، سعی دارد فرایند طراحی و تدوین سند برنامه‌ی درسی ملی را به فرهنگیان محترم نشان دهد. انتظار می‌رود با عنایت خداوند متعال و با تصویب و اجرای این سند، زمینه‌ی تربیت نسلی متفکر، خلاق، مؤمن و خودباور، دانا، بصیر، با اخلاق و تلاشگر و خودیادگیرنده و افرادی که به ایرانی بودن و مسلمان بودن خود مفتخر هستند، فراهم شود.